

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.44>

О. О. Єрмак

кандидат економічних наук

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Статтю присвячено дослідженню засад матеріальної відповідальності державних службовців правоохоронних органів.

Здійснено порівняльний аналіз положень нормативно-правових актів про матеріальну відповідальність державних службовців окремих правоохоронних органів.

Виокремлено характерні особливості матеріальної відповідальності державних службовців правоохоронних органів, які полягають зокрема у тому, що: підставами застосування є заподіяна фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень моральної та/чи матеріальної шкоди; відшкодування здійснюються за рахунок держави; наявності у держави в особі суб'єкта призначення права зворотної вимоги (регресу) до винних осіб у розмірі та порядку, визначених законом; обов'язок державного службовця нести матеріальну відповідальність тільки за шкоду, умисно заподіяну його протиправними діями або бездіяльністю, у разі застосування зворотної вимоги (регресу); пропорційність та індивідуальний характер відповідальності; врахування під час визначення розміру відшкодування майнового становища державного службовця правоохоронного органу.

Наголошено, що в законодавстві відсутнє визначення матеріальної відповідальності загалом, та державних службовців правоохоронних органів зокрема.

Проведено співвідношення таких правових категорій як «матеріальна відповідальність», «цивільно-правова», «майнова», «деліктна та інші».

Запропоновано під матеріальною відповідальністю державного службовця правоохоронного органу розуміти застосування уповноваженими суб'єктами в установленому законом порядку до державного службовця правоохоронного органу стягнень за спричинення рішеннями, діями або бездіяльністю матеріальних збитків або шкоди.

Ключові слова: державний службовець, правоохоронний орган, матеріальна шкода, збитки, юридична відповідальність, адміністративна відповідальність, штраф, стягнення.

Актуальність теми дослідження. Юридична відповідальність є тим елементом, який сприяє належному виконанню обов'язків державними службовцями правоохоронних органів та одночасно відіграє превентивну роль. В свою чергу матеріальна відповідальність, яка є одним із видів юридичної відповідальності дозволяє компенсувати завдану шкоду, спричинену бездіяльністю посадовців, їхніми протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю. При цьому, наразі визначення сутності матеріальної відповідальності державних службовців правоохоронного органу в повній мірі не розкрито, через що виникає необхідність дослідження обраної теми.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань, пов'язаних із юридичною відповідальністю, окремих її видів займалися такі науковці, як В. Б. Авер'янов, А. М. Авторгов, Н. О. Армаш,

Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Н. І. Білак, О. О. Губанов, Т. О. Гуржій, С. Д. Гусарев, Є. В. Додін, Д. С. Каблов, С. Ф. Константінов, Л. В. Крупнова, У. І. Ляхович, А. В. Панчишин, І. В. Петрішак, В. В. Прокопенко та інші.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Метою статті є дослідження інституту матеріальної відповідальності державних службовців правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. Одним із видів правового статусу певної категорії осіб є вид професійної діяльності, яким є державна служба в правоохоронних органах. Необхідність дослідження правового статусу державних службовців правоохоронних органів, обумовлена наявністю певного кола спеціальних прав та обов'язків, якими вони наділені для виконання своїх службових повноважень; наділення їх підвищеною відповідальністю

за порушення або неналежне виконання обов'язків; наявністю особливих пільг та соціально-правового забезпечення.

У науковій літературі вважається, що основу правового статусу державного службовця, складають п'ять груп норм, що визначають: обов'язки; права; обмеження; гарантії; економічне забезпечення [1, с. 54]. В свою чергу, О.В. Петришин до елементів правового статусу державних службовців відносить: а) юридичні державно-владні повноваження, б) юридичну відповідальність [2, с. 41; 3, с. 45].

Отже, можна говорити, що статус державного службовця правоохоронного органу є одним із різновидів адміністративно-правового статусу особи, під яким слід розуміти сукупність прав і обов'язків, гарантій, відповідальності закріплених за державними службовцями правоохоронних органів законами, підзаконними нормативно-правовими актами, положеннями, посадовими інструкціями, статутами.

При цьому, до основних елементів адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу можна віднести: права, обов'язки, гарантії, обмеження, економічне забезпечення, юридичні державно-владні повноваження, юридичну відповідальність.

В даному дослідженні детально зупинимось на визначенні юридичної відповідальності та одного із її видів матеріальної відповідальності.

Дослідження інституту юридичної відповідальності має свої особливості, що пов'язується насамперед з багатоаспектністю цього феномену. На законодавчому та теоретичному рівні не сформовано єдиного підходу до визначення терміну «юридичної відповідальності».

При цьому, у науковій літературі поширена точка зору, що юридична відповідальність – це правовідношення, яке виникає в силу певних юридичних фактів (цивільне правопорушення). Отже, відповідальність асоціюється з деліктним правовідношенням – деліктним зобов'язанням. Така кваліфікація відповідальності ґрунтується на розумінні її як негативних наслідків, позбавлень, обмежень, що покладаються на правопорушника [4, с. 83].

На думку А.О Гребенюк юридичній відповідальності притаманні такі ознаки: є різновидом соціальної відповідальності; забезпечується державою у примусовому порядку; полягає у застосуванні до правопорушника законодавчо визначеного переліку санкцій; настання для правопорушника негативних наслідків у зв'язку

із застосуванням стягнень; застосовується чітко визначеним переліком публічних органів [5, с. 69].

До джерел права цивільно-правової відповідальності публічних службовців О.О. Губанов відносить Цивільний кодекс України [6], Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» [7] та Главу 3 Розділу VIII Закону України «Про державну службу» [8; 9, с. 17].

Вважаємо, що це перелік не є вичерпний та може бути доповнено й іншими актами законодавства, зокрема Конституцією України [10], Кодексом законів про працю України [11], спеціальними законами. Також про види юридичної відповідальності, за які державного службовця, втому числі й правоохоронного органу може бути притягнуто до відповідальності йдеться в положеннях, статутах, посадових інструкціях, контрактах.

Так, положеннями Конституції України передбачено, настання юридичної відповідальності за віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу. До юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення не може бути двічі притягнений ніхто. Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України [10]. Таким чином можна говорити, що Основним законом виділено п'ять видів юридичної відповідальності, якими є: 1) цивільно-правова; 2) кримінальна; 3) адміністративна; 4) дисциплінарна.

В окремих спеціальних законах, якими врегульовано порядок діяльності відповідного правоохоронного органу наведено перелік юридичної відповідальності, до якої може бути притягнуто їх працівників. Наприклад, Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначено, що працівники Національного антикорупційного бюро України за свої протиправні дії чи бездіяльність несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність [12]. Зазначені види юридичної відповідальності в повній мірі відповідають тим, що визначені в Конституції України.

На відмінно від Конституції та Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про державну службу» містить окремий Розділ VIII, присвячений дисциплінарній та матеріальній відповідальності державних службовців. При цьому, визначення матеріальної відповідальності в Законі України «Про державну службу» не наведено [8].

Цивільно-правова відповідальність публічних службовців залишається найменш дослідженою серед усіх видів юридичної відповідальності [9, с. 17].

З метою визначення сутності поняття матеріальної відповідальності, за допомогою наукових підходів та правових засад, проведемо співвідношення цього поняття з іншими правовими категоріями, зокрема такими як: «цивільно-правова», «майнова», «деліктна» відповідальність.

В Цивільному кодексі України визначено цивільно-правову відповідальність фізичної особи – підприємця, яка проявляється в тому, що фізична особа – підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення. Окрім терміну «цивільно-правова», в Цивільному кодексі України використовується ще такі як «цивільна відповідальність особи», «цивільна відповідальність неповнолітньої особи» значення яких також не розкривається [6].

Юффе О. під цивільно-правовою відповідальністю пропонує розуміти санкцію за правопорушення, наслідок, установлений у законі на випадок його порушення [13, с. 208]. Визначення О. Юффе, з одного боку, відображає особливості цивільно-правової відповідальності як додаткових або нових негативних наслідків, а з іншого – виражає відповідальність через поняття «санкція», яке само по собі в праві має різні значення. Санкцією називається частина правової норми, яка містить указівку на забезпечення додержання цієї норми [14, с. 41].

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про захист суддів та працівників правоохоронних органів» передбачено майнову відповідальність органу, який здійснює заходи захисту або особи, взятої під захист, що полягає у зобов'язанні відшкодувати відповідно до законодавства завдані внаслідок умисного невиконання або неналежного виконання законних вимог збитки.

Окрім цього, згідно частини другої цієї статті майнова відповідальність настає за продаж, заставу чи передачу іншим особам майна, наданого в особисте користування особі, взятій

під захист, для забезпечення її безпеки, а також втрата чи пошкодження цього майна [15].

В розумінні Закону України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та порівняних до них осіб за шкоду, завдану державі» від 03.10.2019 № 160-IX під матеріальною відповідальністю слід розуміти - вид юридичної відповідальності, що полягає в обов'язку військовослужбовців та деяких інших осіб покрити повністю або частково пряму дійсну шкоду, що було завдано з їх вини шляхом знищення, пошкодження, створення нестачі, розкрадання або незаконного використання військового та іншого майна під час виконання обов'язків військової служби або службових обов'язків, а також додаткове стягнення в дохід держави як санкція за протиправні дії у разі застосування підвищеної матеріальної відповідальності [16].

Жернаков В.В. вказує, що чинне законодавство про працю передбачає два різновиди матеріальної відповідальності працівників: обмежену й повну. Основним видом є обмежена матеріальна відповідальність, яка полягає у тому, що на працівника може бути покладений обов'язок відшкодувати шкоду в межах, але не більше місячного заробітку. Повна матеріальна відповідальність означає, що шкода підлягає відшкодуванню у повному обсягу. Залежно від форми організації праці трудове законодавство встановлює індивідуальну матеріальну відповідальність і колективну (бригадну) матеріальну відповідальність» [17, с. 237–238].

Корот О.М. до основних різновидів матеріальної відповідальності відносить: індивідуальну матеріальну відповідальність; колективну матеріальну відповідальність; матеріальну відповідальність працівника перед роботодавцем; матеріальну відповідальність роботодавця перед працівником; матеріальну відповідальність в межах середнього місячного заробітку; повну матеріальну відповідальність; підвищену матеріальну відповідальність [18].

В судовій практиці виділяють ще й такий вид відповідальності як деліктна, яка розглядається як позадоговірна відповідальність, пов'язана із заподіянням майнової і немайнової (моральної) шкоди внаслідок цивільного правопорушення. На відміну від цивільної відповідальності за порушення договірних зобов'язань деліктна відповідальність настає при порушенні загального, обумовленого законом зобов'язання не завдавати шкоди будь-кому [19].

Цікавими видаються висновки О.О. Губанова, яким відзначено, що в дисертації

не проводиться різниця між поняттями «підстави» та «умови» юридичної відповідальності, що зумовлено специфікою досліджень юридичної відповідальності в межах цивільного права. Автор обґрунтовує доцільність використання стосовно цивільно-правової відповідальності поняття «підстави відповідальності», але звертає увагу на те, що цивільно-правове правопорушення має порівняно з іншими видами правопорушень усічений склад, а саме, складається із таких ознак, як шкода, протиправність поведінки, причинно-наслідковий зв'язок між правопорушенням і наслідками, а також вина правопорушника [19, с. 15].

На час застосування дисциплінарного стягнення відносно державного службовця правоохоронного органу встановлюються відповідні обмеження, зокрема: не присвоюється черговий ранг, не здійснюється просування по службі, не застосовуються заохочення. Обмеження щодо заохочень, які мають майновий характер, дає змогу говорити про одночасне накладення на державного службовця дисциплінарних стягнень та матеріальних обмежень.

Кодекс законів про працю України містить декілька статей, якими передбачено відповідальність, характер якої дає підстави говорити про віднесення її матеріальної. Наприклад, відповідальність за затримку розрахунку при звільненні. В іншому випадку, Кодекс законів про працю України чітко вказує на вид матеріальної відповідальності, яку несуть працівники за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків. Окрім цього, Кодекс законів про працю України містить окрему главу IX, присвячену гарантіям при покладенні на працівників матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації [11].

З метою врегулювання відносин матеріальної відповідальності з державними службовцями правоохоронних органів укладається письмовий договір про повну матеріальну відповідальність.

Питання узагальнення судової практики в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками були предметом розгляду Пленуму Верховного суду України [20].

Заслужують уваги висновки, зроблені Ю. М. Ольшевською та А. І. Берла про те, що матеріальна відповідальність є засобом забезпечення дотримання посадовими та службо-

вими особами вимог законодавства та правил внутрішнього розпорядку, посадових інструкцій. Також вона дозволяє компенсувати шкоду, понесену публічними органом або державою у зв'язку з вчиненням службового проступку її посадовою службовою особою. Характерною особливістю інституту матеріальної відповідальності державних службовців є особливості правового статусу державних службовців як суб'єктів службового права. Насамперед вона полягає у тому, що відповідно до норм Конституції шкода, завдана рішеннями чи діяльністю державного органу, його посадових чи службових осіб, компенсується державою за рішенням суду, а держава має право в порядку регресу вимагати відшкодування своїх збитків у державного службовця. При цьому в Законі України «Про державну службу» закріплено порядок процедури притягнення до відповідальності державних службовців, яка відрізняється від процедури, закріпленої для інших категорій працівників в актах трудового законодавства [21].

Особливостями матеріальної відповідальності державних службовців правоохоронних органів можна вважати:

підставами застосування є заподіяна фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень моральної та/чи матеріальної шкоди;

відшкодування здійснюються за рахунок держави;

наявність у держави в особі суб'єкта призначення права зворотної вимоги (регресу) до винних осіб у розмірі та порядку, визначених законом;

обов'язок державного службовця нести матеріальну відповідальність тільки за шкоду, умисно заподіяну його протиправними діями або бездіяльністю, у разі застосування зворотної вимоги (регресу);

пропорційність та індивідуальний характер відповідальності який проявляється у тому, що у разі спільного заподіяння шкоди кількома державними службовцями кожен із них несе відповідальність у розмірі, пропорційному ступеню вини;

врахування під час визначення розміру відшкодування майнового становища державного службовця правоохоронного органу, співвідношення розміру заподіяної шкоди до його заробітної плати, ризик виникнення шкоди, досвід державної служби, надані державному

службовцю накази (розпорядження), а також інші обставини, у зв'язку з якими повне відшкодування державним службовцем шкоди буде необґрунтованим.

Процедура відшкодування шкоди з державних службовців правоохоронних органів передбачає наступні стадії:

1) внесення керівник державної служби державному службовцю письмової пропозиції, в якій зазначаються розмір, порядок і строки відшкодування шкоди, а також обставини, що стали підставою для відшкодування. Строк внесення такої пропозиції складає протягом трьох місяців з дня, коли керівник державної служби дізнався чи мав дізнатися про обставини, що є підставою для пред'явлення вимоги, але не пізніше ніж через три роки з дня заподіяння шкоди;

2) розгляд пропозиції державним службовцем;

3) надання державним службовцем письмової відповіді на пропозицію про добровільне відшкодування шкоди. Строк надання відповіді становить протягом двох тижнів з дня отримання пропозиції;

4) звернення керівника державної служби з позовом про відшкодування до суду (факультативна стадія, яка застосовується у разі ненадання державним службовцем відповіді на пропозицію про добровільне відшкодування шкоди, або відмови від відшкодування шкоди чи невідшкодування шкоди до зазначеного у пропозиції строку).

В даному випадку слід сказати, що механізм відшкодування шкоди є недосконалим та практично не застосовується.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу розкрити правову природу матеріальної відповідальності державного службовця правоохоронного органу.

Встановлено наявність розходжень в частині визначення видів юридичної відповідальності в Основному законі та інших законах, зокрема тих, якими врегульовано проходження державної служби в правоохоронних органах.

Запропоновано під матеріальною відповідальністю державного службовця правоохоронного органу розуміти застосування уповноваженими суб'єктами в установленому законом порядку до державного службовця правоохоронного органу стягнень за спричинення рішеннями, діями або бездіяльністю матеріальних збитків або шкоди.

Список використаних джерел:

1. Государственная служба: теория и организация : курс лекций / под общ. ред. Е.В. Охотского, В.Г. Игнатова. Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. 640 с.
2. Петришин О.В. Статус службової особи: природа, структура, спеціалізація. К. : УНКВО, 1990. 76 с.
3. Угода про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Європейським Співтовариством, його державами-членами та Україною : Міжнародний документ від 01.12.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_751/ed20070110/find?text=%C2%B3%E4%EF%EE%E2%B3%E4%E0%EB%FC%ED%B3%F1%F2%FC#Text/
4. Князев В.С. Організаційно-правові засади відповідальності підприємств, які здійснюють надання послуг відповідального зберігання товарів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.* 2020 № 47 том 1.
5. Гребенюк А.О. Відповідальність за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 / адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя, 2021. 224 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page//dis/07_2021/Hrebeniuk.pdf.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20210527>.
7. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80/card2#Card>.
8. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/card2#Card>.
9. Губанов О.О. Юридична відповідальність публічних службовців: порівняльно-правове дослідження.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя, 2020. 38 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page//aref/07_2020/gubanov_avtoreferat.pdf
10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

11. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
12. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/card2#Card>.
13. Иоффе О.С. Обязательственное право. Москва : Юрид. лит., 1975. 880 с.
14. Недбайло П.О. Норми права. Харків, 1966. 48 с.
15. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.
16. Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі : Закон України від 03.10.2019 № 160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-20/ed20191003#n11>.
17. Трудове право в вопросах и ответах : учебно-справочное пособие / под ред. В.В. Жернакова. Х., 2000.
18. Корот О.М. Види матеріальної відповідальності суб'єктів трудових правовідносин. *Вісник Харківського національного університету*. 2003 р. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhnuvs_2003_23_54.pdf.
19. Про стягнення коштів : Постанова Вищого господарського суду у справі № 2-1/1392-2004 від 13.12.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1392600-04/ed20041213/find?text=%E4%E5%EB%B3%EA%F2%ED%E0+%E2%B3%E4%EF%EE%E2%B3%E4%E0%EB%FC%ED%B3%F1%F2%FC#Text>.
20. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 29.12.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92#Text>.
21. Ольшевська Ю. М., Берла А. І. Матеріальна відповідальність державних службовців за чинним законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. № 6(35) (2020): URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/678>

Yermak O. O. Financial responsibility of civil law enforcement servants

The article is devoted to the study of the principles of financial responsibility of civil servants of law enforcement agencies.

A comparative analysis of the provisions of regulations on liability of civil servants of individual law enforcement agencies is conducted.

The characteristic features of financial liability of civil servants of law enforcement agencies are highlighted, which are in particular that: the grounds for application are caused to individuals and legal entities by illegal decisions, actions or inaction of civil servants in the exercise of their powers causing moral and / or property damage; reimbursements are made at the expense of the state; the state has in the person of the subject of appointment the right of recourse to the guilty persons in the amount and manner prescribed by law; the obligation of a civil servant to bear material responsibility only for damage intentionally caused by his or her illegal actions or inaction, in case of application of the reverse claim (recourse); proportionality and individual nature of responsibility; taking into account when determining the amount of compensation for the property status of a civil servant of a law enforcement agency.

It is emphasized that the legislation does not define liability in general, and civil servants in particular.

The ratio of such legal categories as "liability", "civil", "property", tort and others is defined.

It is proposed that the financial responsibility of a civil servant of a law enforcement agency should be understood as the application by authorized entities in the manner prescribed by law to a civil servant of a law enforcement agency of penalties for causing material damage or damage by decisions, actions or omissions.

Key words: *civil servant, law enforcement agency, material damage, losses, legal liability, administrative liability, fine, penalty.*